

Vejledning til regler for god videnskabelig praksis

Af Universitetsloven § 2 stk. 2, fremgår det, at universitetet har forskningsfrihed og skal værne om denne og om videnskabsetik.

”Københavns Universitets forskning er fri af økonomiske, ideologiske og politiske særinteresser. Forskningen udvider grænserne for erkendelse og udfordrer vante forestillinger. Centralt står grundforskningen, der måler sig med internationale standarder. Forskningen udføres med ansvarlighed over for dens genstand, valget af metode samt anvendelsen af resultatet”.

Sådan står der i Københavns Universitets værdigrundlag, og disse værdier er også med i udformningen og anvendelsen af dette regelsæt.

Med henblik på videnskabsetikken ved Københavns Universitet har rektor udformet regler om behandling af spørgsmål om god videnskabelig praksis og i overensstemmelse hermed nedsat et praksisudvalg.

I det følgende gives nogle bemærkninger til reglerne, der kan lette forståelsen heraf.

Om forslaget i almindelighed.

Reglerne forudsætter, at der er et nationalt udvalg eller sæt af udvalg, der beskæftiger sig med videnskabelig uredelighed, uredelighedsudvalg. Det er endvidere lagt til grund, at uredelighedsudvalgets kompetence er begrænset til uredelighed.

Det nationale uredelighedsudvalg beskæftiger sig med en særlig form for brud på god videnskabelig praksis, betegnet uredelighed, mens andre former for brud på god videnskabelig praksis ikke behandles ved det nationale udvalg. Med en sådan afgrænsning af det nationale udvalgs kompetence bliver det en opgave for de enkelte forskningsinstitutioner at sikre, at der ved institutionen er en god videnskabelig praksis i almindelighed. Denne opgave indebærer ikke kun mulighed for stillingtagen til konkrete enkeltsager, men kan vedrøre andre mere initiativtagende og debatskabende foranstaltninger.

Reglerne er opdelt i kapitler, således at kapitel 1 indeholder de almindelige bestemmelser for Københavns Universitets varetagelse af den opgave, som kravet om god videnskabelig praksis stiller til universitetet, mens kapitel 2 omhandler det udvalg, som er nedsat til at forestå varetagelsen af denne opgave. Kapitel 3 vedrører udvalgets behandling af konkrete sager om brud på kravene til god videnskabelig praksis, mens kapitel 4 indeholder nogle afsluttende bestemmelser om ikrafttræden mv.

Enkelte bestemmelser.

§ 1 Formål.

Der er lagt vægt på at bestemme formålet med regelsættet således, at det omfatter, men ikke er begrænset til at behandle konkrete sager. Formålet er først og fremmest en almindelig varetagelse af hensynet til god videnskabelig praksis. Dette sker ved drøftelse, afklaring og udvikling af kravene til god videnskabelig praksis ved Københavns Universitet. Endvidere er der en særlig opgave, der består i at skabe grundlag for rådgivning af rektor i sager om spørgsmål om god videnskabelig praksis.

Reglernes anvendelsesområde er for det første forskning, der udføres ved universitetet. Reglerne kan således anvendes på forskning, som aktuelt udføres ved universitetet, såvel som på forskning, der tidligere er udført på universitetet. Endvidere gælder reglerne for forskning, som er udført af forskere, der ved sagens start er ansat ved universitetet. Denne regel fokuserer altså på forskerens ansættelsessted ved sagens start, og den er ikke begrænset til den forskning, som de ved Københavns Universitet ansatte forskere har udført ved Københavns Universitet, men gælder også forskning udført andetsteds. Denne udvidelse beror på, at spørgsmål om iagttagelse af god videnskabelig praksis kan få betydning for Københavns Universitet, selvom forskningen i sin tid er udført et andet sted. Forskning, der danner grundlag for tildelingen af en akademisk grad ved Københavns Universitet, er også omfattet af reglerne, som det fremgår af stk. 2.

§ 2 Grundlag

Grundlaget for bedømmelsen af, om en bestemt handling er i overensstemmelse med god videnskabelig praksis, er fastlagt i § 2.

§ 3 Hensyn.

Det er ikke muligt at omsætte kravene til god videnskabelig praksis i bestemte, håndfaste regler. Svaret må bero på en bedømmelse, der bl.a. inddrager de hensyn, der er anført i § 3. Disse hensyn kan ikke angives udtømmende, og de hensyn, som regelsættet indeholder, angiver kun bestemte temaer for vurderingen af, hvad der hører til god videnskabelig praksis.

En særlig betydning har naturligvis i denne forbindelse hensynet til forskningens uafhængighed og forskernes ytringsfrihed. Med disse hensyn betones betydningen af, at bedømmelsen af god videnskabelig praksis aldrig må komme til at virke som en videnskabelig censur, der lægger grænser for uafhængighed og ytringsfrihed i almindelig forstand. På den anden side er hverken uafhængighed eller ytringsfrihed absolutte størrelser; en forsker kan naturligvis ikke - lige så lidt som enhver anden borger - sige hvad som helst.

Et andet hensyn er hensynet til de personer, som forskningen vedrører, f.eks. patienter eller personer, der udspørges til en sociologisk undersøgelse. Endvidere skal der tages hensyn til det objekt, som forskningen vedrører, f.eks. dyr, der underkastes eksperimentel forskning, samt til anvendelsen af forskningsresultater.

Et vigtigt punkt for bedømmelsen af, om god videnskabelig praksis er overholdt, er, om der udvises den fornødne åbenhed med hensyn til finansieringen af forskningsvirksomheden. Dette kræver en redegørelse for de økonomiske resurser, som forskningen er baseret på. Denne redegørelse må knyttes til publicering af forskningsresultatet, men kan også blive aktuel i andre sammenhænge. Med åbenhed om finansieringen beskyttes mod, at forskningen sættes under mistanke for, at dens problemstilling, undersøgelsens tilrettelæggelse eller de hævdede resultater er afstemt efter bestemte økonomiske interesser, som ligger til grund for forskningsvirksomheden. Der kan også være en beskyttelse mod, at forskningen bliver finansieret af kilder, som ikke bør være bidragydere til forskning ved Københavns Universitet.

Et vigtigt moment i god videnskabelig praksis er at give oplysninger om, hvilke personer der har medvirket ved forskningsvirksomheden. Grove tilsidesættelser af dette punkt kan indebære, at der foreligger et uredelighedsforhold, som vil være omfattet af uredelighedsudvalgenes kompetence. Men også uden en sådan grov tilsidesættelse af oplysningspligten kan der være tale om brud på god videnskabelig praksis. Forskningsresultatet skal formidles korrekt, og der skal efter omstændigheden redegøres for tidligere publicering.

I § 3, stk. 2, påpeges betydningen af, at forskeren redegør for sine overvejelser om konsekvenser af eller muligheder for anvendelse af de resultater, som forskningen gør gældende.

§ 4 Udvalget.

Universitetets varetagelse af god videnskabelig praksis sker gennem et udvalg, som nedsættes af rektor. Udvalget skal bestå af fastansatte professorer eller lektorer ved universitetet. De nærmere regler herom findes i § 4.

§ 5 Opgaver.

Udvalgets opgaver er for det første fokuseret på de normer, som gælder for god videnskabelig praksis, idet udvalgets opgave er at bidrage til at klargøre disse. Denne opgave skal, som det udtrykkeligt er fremhævet i § 5, stk. 2, *ikke* varetages ved, at udvalget vedtager bestemte regler eller vejledninger om god praksis. Det er *ikke* udvalgets opgave at fungere som regelskabende gennem etablering af nye regler. Den klargøring, som udvalget skal bidrage til, skal ske i de enkelte professioner eller faggrupper.

En måde at bidrage til denne udvikling på er, som angivet i § 5, stk. 1, nr. 2, at tage initiativ til, at der foregår en drøftelse af disse normer.

Endelig er det udvalgets opgave at afgive indstilling om konkrete sager.

§ 6 Initiativ.

§ 6 indeholder nærmere regler om, hvorledes en konkret sag kan startes ved udvalget. Dette kan ske ved klage. Men det kan også ske ved, at rektor forelægger udvalget en sag, eller at udvalget på eget initiativ tager en sag op. Endelig kan man tænke sig den situation, som også er kendt fra praksis, at der er en person, som ønsker at blive rensset

for verserende rygter eller beskyldninger, og som på den baggrund anmoder udvalget om at behandle sin sag.

Det er af stor betydning, at spørgsmål om eventuelle brud på god videnskabelig praksis bliver rejst så hurtigt som muligt. Udvalget bør behandle sagen i umiddelbar fortsættelse af, at der er en, der føler sig krænket, således at udvalget dermed kan bidrage til at en strid bliver bilagt. § 6, stk. 2, indeholder derfor frister for en sags begyndelse ved udvalget.

§ 7 og § 8 Afvisning.

Bestemmelsen omhandler udvalgets afvisning af sager. Det kan være praktisk at kunne afvise en sag, hvis den på forhånd findes åbenbart grundløs, uden at gå ind på en nærmere tilbagevisning af sagens grundlag. Endvidere kan en sag forekomme betydningsløs i forhold til de formål, som udvalget efter forslaget § 1 skal varetage, og udvalget har da også mulighed for at afvise at behandle sagen.

Der er behov for at koordinere arbejdet i udvalget ved Københavns Universitet (såvel som udvalg ved andre institutioner) med de nationale uredelighedsudvalg. Bestemmelse herom findes i forslaget § 8. Hensigten er at sikre, at spørgsmålet om uredelighed bliver behandlet og kun bliver behandlet ved det nationale udvalg, og at den, der indbringer en sag for Københavns Universitets udvalg, om fornødent gøres bekendt med muligheden for at indbringe sagen for uredelighedsudvalgene. Der kan også være andre grunde til at behandlingen af en sag bør udskydes eller afvises; der kan versere en sag om ærekrænkelser ved domstolene, sagen kan være indbragt for ombudsmanden, eller en sag har allerede været behandlet ved et andet universitets tilsvarende udvalg, el.lign.

§ 9 Oplysning.

Udvalget kan søge bistand hos ikke-medlemmer af udvalget, herunder også personer, som ikke er ansat ved Københavns Universitet. Udvalget kan også etablere et særligt ad hoc-udvalg af sagkyndige. Ved sådanne ad hoc-udvalg sikres, at det udvalg, der i første omgang behandler sagen, har en nærmere tilknytning til det fagområde, som sagen hører til. Medlemmer af ad hoc-udvalg kan også være personer, som vel ikke hører til det specifikke område, som sagen angår, men som dog har et særligt kendskab til dette område. Med denne ramme for udpegelse af medlemmer i ad hoc-udvalg sikres, at det er muligt at underkaste en særlig ”etik” inden for et bestemt område en vurdering, som til dels sker ved personer, som ikke hører til dette særlige område.

Ad hoc-udvalg afgiver indstilling til udvalget, og det er dette, der træffer den afgørelse, der går videre til rektor.

§ 10 Redegørelse.

Udvalget afslutter sagen med at afgive en redegørelse. I denne tages der stilling til, hvorvidt der efter udvalgets opfattelse er begået et forhold i strid med god videnskabelig praksis. Redegørelsen skal naturligvis være begrundet, og som det fremgår af § 10, stk. 3, skal der, hvis der er mindretal, også være angivelse af mindretallets begrundelse.

Reglerne er udformet således, at de ikke indeholder en gengivelse af de almindelige forvaltningsretlige regler for sagsbehandling. Dette beror på, at udvalget findes at høre under forvaltningslovgivningens anvendelsesområde, hvilket udtrykkeligt er anført i bestemmelsen i § 11. Forvaltningslovgivningen indeholder regler om inhabilitet, vejledning og repræsentation m.v., partens aktindsigt, partshøring, begrundelse m.v., klagevejledning, tavshedspligt m.v., og videregivelse af oplysninger til en anden forvaltningsmyndighed. En gengivelse af forvaltningslovgivningens regelsæt er naturligvis ikke hensigtsmæssig i et regelsæt som det foreliggende.

Arbejdsgruppen december 2004